

महाराष्ट्र राज्यात बांधण्यात येत असलेल्या
हज हाऊसच्या व्यवस्थापना संदर्भात
धोरण निश्चित करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन,
अल्पसंख्याक विकास विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : हज २०१६/प्र.क्र.४८/१/कार्या-५,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ३० जुलै, २०१६.

प्रस्तावना :

महाराष्ट्र राज्यातून प्रत्येक वर्षी सुमारे १२,००० यात्रेकरु हज यात्रेकरिता सऊदी अरेबिया येथे जातात. हज यात्रेवर जाणाऱ्या यात्रेकरुंच्या संख्येनुसार महाराष्ट्र राज्य हे देशातील ३ च्या क्रमांकाचे राज्य आहे. राज्यात मुंबई, नागपूर व औरंगाबाद ही तीन इम्बारकेशन पोर्ट्स असून या तीन ठिकाणाहून हज यात्रेकरिता सऊदी अरेबियाला जाणाऱ्या विमानांची उड्डाणे होतात. अशा प्रकारे ३ इम्बारकेशन पोर्ट्स असलेले महाराष्ट्र हे देशातील एकमेव राज्य आहे. सद्यःस्थितीत अस्तित्वात/बांधकामाधिन/प्रस्तावित असलेल्या राज्य शासनाच्या अखत्यारितील राज्यातील हज हाऊसेसचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे -

- **नागपूर** : नागपूर येथून हज यात्रेवर जाणाऱ्या हज यात्रेकरुंकरिता महाराष्ट्र शासनाने सन २००९-१० मध्ये भालदारपुरा, नागपूर येथे नागपूर हज हाऊसची इमारत बांधलेली आहे.
- **औरंगाबाद** : औरंगाबाद येथून हज यात्रेवर जाणाऱ्या हज यात्रेकरुंकरिता रंगीन दरवाजा जवळ, औरंगाबाद येथे महाराष्ट्र शासनाकडून औरंगाबाद हज हाऊसच्या इमारतीचे बांधकाम सुरु आहे.

वर नमूद पार्श्वभूमीवर, नागपूर व औरंगाबाद येथील हज हाऊसेसच्या व्यवस्थापन/वापरासंदर्भात धोरण निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

२. महाराष्ट्र राज्यातील अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या अधिपत्याखालील हज हाऊसेसच्या व्यवस्थापन/वापरा संदर्भात खालीलप्रमाणे धोरण निश्चित करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

अ) मालकी, नियंत्रण व व्यवस्थापन :

३. हज हाऊसच्या इमारती राज्य शासनाच्या मालकीच्या असतील.

४. हज हाऊसचे व्यवस्थापन कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांचेमार्फत करण्यात येईल.

ब) हज हाऊसचा वापर :

५. हज हाऊसचा वापर प्रामुख्याने व प्राधान्याने हज यात्रेवर जाणाऱ्या हज यात्रेकरुंच्या निवासासाठी व त्यांना हज यात्रेवर जाण्यासंदर्भात इतर अनुषंगिक व सहाय्यकारी सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी करण्यात यावा.

६. कोणत्याही परिस्थितीत हज हाऊसचा वापर राजकीय उद्दिष्टांकरिता किंवा शासनाविरुद्धचे मोर्चे, सभा किंवा आंदोलने इ. साठी करण्यात येऊ नये.

७. महाराष्ट्र राज्य हज समितीद्वारा आयोजित केल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांकरिता हज हाऊस प्राधान्याने उपलब्ध करून देण्यात यावे. त्यासाठी आणि अल्पसंख्याक विकास विभाग व त्याच्या अधिपत्याखालील कार्यालयांना कार्यक्रमासाठी कोणत्याही शुल्काची आकारणी करण्यात येऊ नये. तसेच, शासनाच्या इतर विभागांमार्फत आयोजित केल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांकरिता सवलतीचे दर आकारण्यात यावेत. सवलतीचे दर हे नियमित दरांचे १/२ इतके असतील.

८. हज मोसम (सुमारे २ महिने) चा कालावधी वगळता उर्वरित कालावधी करिता हज हाऊसच्या वाड.मयीन, सामाजिक, शैक्षणिक वापरा संदर्भात (दिर्घकालीन) महाराष्ट्र राज्य हज समितीकडून गुणवत्तेनुसार निर्णय घेण्यात यावा. तथापि, शासनाकडून यासंदर्भात आदेश प्राप्त झाल्यास त्याप्रमाणे कार्यवाही करावी.

९. हज मोसमाचा कालावधी वगळता अन्य दिवसात ३ दिवसापर्यंतच्या अल्प कालावधीसाठी व अपवादात्मक परिस्थितीत अध्यक्षांच्या परवानगीने ७ दिवसापर्यंतच्या कालावधीसाठी साहित्यिक, सामाजिक, शैक्षणिक उद्दिष्टाकरिता महाराष्ट्र राज्य हज समिती कार्यालयाकडून हज हाऊसच्या तळ मजल्यावरील मोकळी जागा (पार्किंग लॉट सह) व कक्ष पुढे नमूद केलेल्या भाड्याच्या रकमेची आगाऊ वसुली करून भाड्यावर देण्यात येईल. तसेच छोट्या खोल्या (Dormitories) प्रशिक्षणासाठी भाड्याने देण्यात येतील. यासाठी आकारण्यात यावयाचे भाडे दर निश्चित करण्याविषयीचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहे. हज हाऊस येथे निवास करण्या विषयीच्या अटी व शर्ती पुढील प्रमाणे राहतील.

क) हज हाऊस येथे निवास करण्या विषयीच्या अटी व शर्ती :

१०. खाजगी उद्दिष्ट वा लग्नकार्यासाठी भाडे आकारून हज हाऊस च्या तळ मजल्यावरील मोळी जागा(पार्किंग लॉट सह) /कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ. भाड्यावर देता येईल. तथापि, लग्नकार्यासाठी तयार भोजन मागविण्यात यावे, हज हाऊस येथे भोजन बनविण्यास परवानगी देता येणार नाही. या साठी आकारण्यात यावयाचे भाडे दर निश्चित करण्याविषयीचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत.

११. इतर सामाजिक स्वरूपाच्या कार्यक्रमानिमित्त देखील भाडे आकारून हज हाऊस च्या तळ मजल्यावरील मोकळी जागा(पार्किंग लॉट सह) /कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ. भाड्यावर

देता येईल. या साठी आकारण्यात यावयाचे भाडे दर निश्चित करण्याविषयीचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१२. खाजगी व्यक्ती वा संस्थांमार्फत आयोजित केल्या जाणाऱ्या वरील मुद्दा क्र.८ येथे नमूद केलेल्या स्वरूपाच्या कार्यक्रमांच्या आयोजनाकरिता ठराविक अनामत रक्कम व भाड्याच्या रक्कमेचा आगाऊ भरणा केल्यानंतर हज हाऊस च्या तळ मजल्यावरील मोकळी जागा (पार्किंग लॉट सह) /कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ. भाड्यावर देता येतील. यासाठी आकारण्यात यावयाचे भाडे दर निश्चित करण्याविषयीचे आदेश स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१३. हज हाऊस मध्ये कार्यक्रम आयोजित करण्यासाठी आयोजकाकडून या कामी आकारण्यात येणाऱ्या भाड्याच्या रकमेच्या २५% इतकी अनामत रक्कम घेण्यात यावी. या इमारतीचे अथवा जंगम मालमत्तेचे कोणत्याही प्रकारे नुकसान झाल्यास त्याची भरपाई करण्याची जबाबदारी कॉन्फरन्स हॉल/हॉल/स्टेज/कक्ष इ. आरक्षित करणाऱ्या व्यक्ती/संस्थेची तसेच कार्यक्रमाच्या संयोजकांची राहिल व त्यांच्याकडून सदर नुकसान भरपाई करून घेण्यात येईल.

१४. हज हाऊस मधील निवासाच्या कालावधीत या इमारतीचे अथवा जंगम मालमत्तेचे नुकसान झाल्यास त्याची भरपाई करण्याची जबाबदारी संबंधित भाग (तळ मजल्यावरील मोकळी जागा/कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ.) आरक्षित करणाऱ्या व्यक्ती/संस्थेची राहिल व सदर नुकसान भरपाई करून घेण्याची जबाबदारी नागपूर/औरंगाबाद हज हाऊसची देखभाल करणाऱ्या संस्था प्रमुखाची असेल.

१५. हज हाऊस मध्ये निवासाच्या कालावधीत तसेच, तळ मजल्यावरील मोकळी जागा/कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ. येथे कार्यक्रम आयोजनाच्या कालावधीत कोणत्याही प्रकारचे गैरकृत्य वा गोंधळ होणार नाही याची दक्षता तेथे निवास/वापर करणाऱ्या तसेच संबंधित कार्यक्रमाच्या संयोजकाने/व्यक्तीने/संस्थेने घेणे आवश्यक राहिल व यासाठी हज समिती जबाबदार राहणार नाही, याची तेथे निवास/वापर करणाऱ्या संबंधितांना जाणीव करून देण्यात यावी.

१६. हज हाऊस ही इमारत मुस्लिम धर्मियांसाठी पवित्र ठिकाण आहे व या मध्ये जस्जीद देखील असल्याने या इमारतीचे पावित्र्य राखणे हे सदर इमारतीत वास्तव्यासाठी असलेल्या व्यक्तींचे कर्तव्य असून निवासाच्या कालावधीत मुस्लिम धर्मात निषिद्ध समजण्यात येणारे तसेच शासकीय इमारतीत प्रतिबंधित असणारे कृत्य (उदा.मद्यमान/धुम्रपान/संगीत/नृत्य/बेकायदेशीर कृत्य, इ.) करण्यास सक्त मनाई आहे. अशा प्रकारचे कृत्य केल्याचे आढळून आल्यास संबंधितास तात्काळ इमारत सोडण्यास भाग पडेल असे तेथे निवास/वापर करणाऱ्या संबंधितांना जाणीव करून देण्यात यावी.

१७. सदर इमारतीत वास्तव्याच्या कालावधीत प्रचलित नागरी कायदे व नियमांचा भंग होणार नाही, याची दक्षता तेथे निवास/वापर करणाऱ्या संबंधितांनी घेणे आवश्यक राहिल. अन्यथा त्यांचे विरुद्ध विहित कायदेशीर कारवाई केली जाईल, या बाबीची तेथे निवास/वापर करणाऱ्या संबंधितांना जाणीव करून देण्यात यावी.

ड) कार्यक्रमांच्या कालावधीत खाद्य पदार्थांचा पुरवठा :

१८. हज हाऊस मध्ये आयोजित केल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमांच्या कालावधीत भोजन, चहा, कॉफी, ड्राय स्नॅक्स व बिस्किटे यांचा पुरवठा करण्यासाठी कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांनी निविदा प्रक्रिया पार पाडून पुरवठादाराची नियुक्ती करावी. सदर पुरवठादाराने हज हाऊस मध्ये आयोजित केल्या जाणाऱ्या सर्व कार्यक्रमांकरिता भोजन, चहा, कॉफी, ड्राय स्नॅक्स व बिस्किटे यांचा पुरवठा करावा. यासाठी दर निश्चित करण्यात येतील. त्यादराने शासकीय अथवा खाजगी स्वरूपाचे कार्यक्रम आयोजित करणाऱ्या आयोजकांनी त्या दराने पुरवठादाराला रक्कम अदा करावी. कोणत्याही परिस्थितीत खाजगी व्यक्ती/संस्था यांना हज हाऊस मध्ये स्टॉल्स उभारण्यास परवानगी देण्यात येऊ नये. हज हाऊसमध्ये अन्न शिजविण्यास सक्त मनाई असेल.

इ) हज हाऊसची देखभाल, दुरुस्ती व हज हाऊस सुस्थितीत ठेवण्यासाठी बाह्ययंत्रणेची नियुक्ती :

१९. हज हाऊसची देखभाल, दुरुस्ती व हज हाऊस सुस्थितीत ठेवणे (Maintenance), या करिता पारदर्शक पद्धतीने निविदा प्रक्रियेद्वारे बाह्य-यंत्रणेची नियुक्ती करण्यात यावी. सदरची नियुक्ती ३ वर्षांच्या कालावधीकरिता असावी. यासंदर्भात यशस्वी निविदाकारासोबत करावयाच्या करारपत्राच्या मसुद्यास कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांची पूर्व मान्यता घेण्यात यावी. निविदा करारावर निविदाकाराने व महाराष्ट्र राज्य हज समितीच्या वतीने कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांनी स्वाक्षऱ्या कराव्यात. त्यानुसार सेवा प्रदान करणाऱ्या यंत्रणेकडून म्हणजेच यशस्वी निविदाकाराकडून बंधपत्र घेण्यात यावे.

२०. कंत्राटाचे दर तसेच अटी व शर्ती यात बदल होत नसल्यास कंत्राट कराराचे पुढील ३ वर्षांच्या कालावधीकरिता नुतनीकरण करता येईल व यासाठी नव्याने निविदा प्रक्रिया पार पाडण्याची आवश्यकता राहणार नाही. मात्र, असे नुतनीकरण केवळ एका वेळी करण्यात यावे. ३ वर्षांच्या कालावधीचे कमाल २ कार्यकाळ (टर्म) (कमाल ६ वर्षे) पूर्ण झाल्यावर पुन्हा नव्याने निविदा प्रक्रिया पार पाडावी.

ई) हज हाऊस मध्ये कार्यक्रमांच्या आयोजनासाठी आवश्यक असतील त्या कायदेशीर परवानग्या घेणे तसेच प्रचलित नागरी कायदे व नियम पाळण्याबाबत :

२१. हज हाऊस इमारतीत कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या कायदेशीर परवानग्या घेण्याची जबाबदारी संबंधित कार्यक्रमाच्या आयोजकांची राहिल.

२२. हज हाऊस इमारतीत कार्यक्रमांच्या आयोजनाच्या कालावधीत कोणतेही प्रचलित नागरी कायदे वा नियमांचा भंग होणार नाही याची दक्षता सर्व संबंधितांनी (कॉन्फरन्स हॉल/सभागृह/स्टेज/कक्ष इ. आरक्षित करणारे कार्यक्रमांचे संयोजक) घेणे आवश्यक राहिल व अन्यथा त्यांचे विरुद्ध विहित कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.

उ) वित्तीय बाबी :

२३. हज हाऊस इमारतीच्या व्यवस्थापन, देखभाल व दुरुस्ती व कार्यालयीन खर्चासाठी शासनाकडून कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांना अनुदान दिले जाईल.
२४. सदर उद्दिष्टाकरिता संबंधित हज हाऊस च्या नांवाने बँकेत स्वतंत्र खाते उघडण्यात यावे.
२५. हज हाऊसच्या उत्पन्नामध्ये वाढ झाल्यानंतर सदर प्रयोजनासाठी देण्यात येणाऱ्या अनुदानात कपात करण्यात येईल.
२६. सदर उद्दिष्टाकरिता प्राप्त होणारे अनुदान व त्याचा प्रत्यक्ष खर्च याची कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांनी स्वतंत्र नोंदवही ठेवावी. हज हाऊस च्या भाड्यापोटी प्राप्त होणाऱ्या रक्कमांचा भरणा करण्यासाठी स्वतंत्र जमा खाते "Receipt Head" उघडण्यात यावे.
२७. उपरोक्त खात्यांचे स्थानिक लेखा परिक्षकांकडून नियमित लेखा परिक्षण करून घेण्याची जबाबदारी कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई यांची राहिल.
२८. हे आदेश तात्काळ प्रभावाने लागू होतील.
२९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.mdd.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१६०७३०१२३३११७८१४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(अनिस शेख)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- २) प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) विभागीय महसूल आयुक्त, नागपूर विभाग, नागपूर,
- ५) विभागीय महसूल आयुक्त, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद,
- ६) जिल्हाधिकारी, नागपूर,
- ७) जिल्हाधिकारी, औरंगाबाद,
- ८) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, पानचक्की, औरंगाबाद,
- ९) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई

- १०) कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई,
- ११) खाजगी सचिव, मा.मंत्री (अ.वि.), मंत्रालय, मुंबई,
- १२) खाजगी सचिव, मा.राज्यमंत्री (अ.वि.), मंत्रालय, मुंबई,
- १३) स्वीय सहायक, प्रधान सचिव, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १४) स्वीय सहायक, सह सचिव (अ.वि.वि.), अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १५) स्वीय सहायक, उप सचिव (अ.वि.वि.), अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १६) सर्व अवर सचिव, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १७) सर्व कक्ष अधिकारी, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १८) निवड नस्ती (का-५)/कार्यासन-५, संग्रहार्थ.